

MAINHARDT

ALCALÀ DE XIVERT
AGOST - 2020
NÚM. 97

MAINHARDT

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ D'AMICS DE MAINHARDT

Apartat de correus - 26
12570 - ALCALÀ DE XIVERT
PAÍS VALENCIÀ

DIRECTOR

Joaquim Arnau i Vallina

Director adjunt i cap de redacció

Joan-V. Sanz i Sancho

CONSELL DE REDACCIÓ

Angelika Medem Medem
Rosa Taus Martínez
Mn. Joaquim Iturat
Jorge Julve Torres
José Luís Esteller Albert
Anna Sanz Taus
Maria Sanz Taus

PORTADA I CONTRAPORTADA:

JOAN SANZ SANCHO
JOSÉ LUÍS ESTELLER ALBERT

La redacció respecta la llibertat d'expressió.

La responsabilitat de les opinions publicades és de qui signa l'escrit.

La redacció es reserva el dret d'acurzar el text per motius de compaginació.

Tots els originals hauran d'anar signats per l'autor/a, encara que puguin aparèixer amb pseudònim.

La redacció haurà de conèixer l'adreça i DNI dels autors o autores del text.

Es podran reproduir totalment o parcial els treballs publicats a la revista MAINHARDT, sempre que tinguen autorització escrita de la redacció de la revista.

IMPRIMEIX: 4 COLORS - Vinaròs
TIRADA: 850 exemplars

DIPÒSIT LEGAL: CS-375/88
ISSN: 1132-3353

SUMARI

EDITORIAL. DES DEL NOSTRE CADAVAL	4
LA RESTAURACIÓ DE LA CÚPULA	
Mn. J. Iturat	5
NETEJA DE VEGETACIÓ AL CAMPANAR I ESGLÉSIA D'ALCALÀ DE XIVERT	
Vicent J. Lorient	14
LA NECRÒPOLIS IBÈRICA DE LA SOLIVELLA: NOVES VISIONS, NOUS PROJECTES	
Artur Oliver	15
NOVA CAMPANYA ARQUEOLÒGICA A LA "COVA DE DIABLETS"	
Joaquim Arnau / Joan Sanz	20
LA MOJIGANGA D'ALCALÀ (I)	
Joaquim Arnau / Joan Sanz	23
EL BES EN ELS TEMPS DEL CORONAVIRUS	
Tica Martí Herrera	32
HISTÒRIES DEL CONFINAMENT ARREU DEL MÓN	
Maria Sanz Taus	33
REFLEXIONS D'UN FINAL DE CURS POC CORRENT	
Marina Ferrari Cerisuelo	36
NUEVAS METODOLOGÍAS EDUCATIVAS: LOS PAISAJES DE APRENDIZAJE	
Marina Ferrari Cerisuelo	37
REFLEXIONS SOBRE SIDDHARTHA PER A L'AULA: LA CERCA DEL "JO"	
Anna Sanz Taus	38
NOTES I APUNTS POÈTICS	
Josep Manel Lorient	40
A PUNT I A PART	
Gloria Bosch	41
NOTAS Y APUNTES POÉTICOS	
Vicente Bort Moreno	42
ELS JOVES DE L'INTERCANVI: GUILLERMO ENCINAS CANO	
Redacció	44
AGENDA DE MAINHARDT 2020 (II)	
Gaby Kuffer, Angelika Medem i Joaquim Arnau	46
BARTOMEU OLIVER I MARTÍ	
Antoni Mir Marqués	48
GOURMET'S MAINHARDT	
Redacció	50
EL COVID VA POSAR FI A LA TEMPORADA DE FUTBOL EN PREFERENT	
Redacció / Gabi Navarro	51
PER TERCER ANY EL BENJAMÍ "A" DEL CF ALCALÀ CAMPIÓ DE LA Lliga 2019/2020	
Redacció	53
SERGIO CATALÀ, ENTRENADOR DEL CF ALCALÀ DURANT LES DUES ÚLTIMES TEMPORADES, VALORA LA SEUA EXPERIÈNCIA	
Joaquim Arnau	54
"NUESTROS JUGADORES HAN COMPETIDO A LA PERFECCIÓN SACANDO LO MEJOR DE CADA UNO DE ELLOS", MARI CARMEN ARNAU	
Redacció	55
ÚLTIMA HORA ESPORTIVA. CANVIS INSTITUCIONALS I ESPORTIUS AL CF ALCALÀ	
Redacció	56
TROBADA AMB EL GUITARRISTA I AMIC PACO HERRERA	
Joaquim Arnau / Joan Sanz	57
LA IMPORTÀNCIA DELS ESTIRAMENTS EN L'ESPORT: QUÈ FER I QUÈ NO FER QUAN T'ESTIRES	
Anna Barceló	58
ANÀLISI DE L'OR TROBAT AL JACIMENT DE SANTA LLÚCIA DURANT LA CAMPANYA D'EXCAVACIONS DE 2018	
Anna Sanz Taus	60
DEMÒCRATES POC DEMOCRÀTICS	
Maria Sorlí	61
LA ECONOMIA DE ALCALÀ DE XIVERT EN 1936	
José Vicente Moya Julve	62
RESSENYA DEL LLIBRE UN PAÍS EN GRIS I NEGRE: MEMÒRIA HISTÒRICA I REPRESSIÓ FRANQUISTA A CASTELLO	
Redacció	66
LA DONA GASPATXERA (I)	
Franciso Arnau Vilaplana	67
LA FAMÍLIA EBRÍ I EL MARQUESAT DE VILLORES	
José Luis Esteller Albert	72

NOVA CAMPANYA ARQUEOLÒGICA A LA “COVA DE DIABLETS”

JOAQUIM ARNAU
JOAN VICENT SANZ

“La cova de Diablets està situada al bell mig d’una vall interior de la serra d’Irta. La seua cavitat s’obre a 460 metres sobre el nivell del mar. Té una planta irregular i consta de dues parts. És molt possible que la cavitat siga més gran; però, a hores d’ara, hi ha una gatera que resulta difícil de superar.

Les ocupacions de la cavitat es van iniciar a finals del Paleolític superior i van continuar durant els inicis del Neolític. Posteriorment es va convertir en nombroses ocasions en refugi-correr per als pastors de la zona.

Entre les troballes realitzades a la cova destaca una gerra de ceràmica del Neolític antic, amb decoració impresa-incisa, que presenta restes de pigmentació de color blanc i roig, datada al voltant de l’any 5000 aC” (1).

Una nova campanya centrada en la cova de Diablets, jaciment prehistòric situat a la zona central de la Serra d’Irta, donarà continuïtat a les excavacions arqueològiques en el terme municipal. El projecte, segons informa l’Ajuntament d’Alcalà de Xivert (2), “té un doble objectiu: d’una banda, parar la deterioració que està sofrint la cavitat després d’anys sense excavacions ni mesures preventives, però també el d’avaluar la possibilitat de començar una nova etapa d’excavacions de recerca en el jaciment”. Cal dir que projecte i treballs gaudeixen de la col·laboració i coordinació del Servei d’Arqueologia de la Diputació de Castelló, la Universitat Jaume I i el Parc Natural de la Serra d’Irta.

La direcció efectiva dels treballs d’excavació estarà a càrrec dels doctors en prehistòria Pablo García Borja, Dídac Roman i per l’arqueòleg de Diputació Gustau Aguilera.

Entrada de la cova de Diablets. Foto Joan Sanz

Interior de la cova. Foto del web de l’ajuntament d’Alcalà de Xivert

En aquest moment, el projecte es troba en fase de tramitació, pendent de l’aprovació dels corresponents permisos administratius. Es preveu que els treballs puguen començar a la tardor. S’hi remarca la supervisió del Parc Natural Serra d’Irta, “en trobar-se el jaciment en el centre d’un paratge natural amb el màxim nivell de protecció mediambiental”.

AJUNTAMENT
ALCALÀ DE XIVERT
ALCOSSEBRE

“Contemplem una partida de 5.500 euros per a poder iniciar enguany els treballs en aquest jaciment, amb la finalitat de seguir recuperant patrimoni arqueològic que ens ajude a conèixer millor la nostra història local”, Maria Agut, regidora de Cultura.

Maria Agut, regidora de Cultura, n'amplia la informació afegint que “contemplem una partida de 5.500 euros per a poder iniciar enguany els treballs en aquest jaciment, amb la finalitat de seguir recuperat patrimoni arqueològic que ens ajude a conèixer millor la nostra història local. Com ha succeït amb el jaciment de Santa Llúcia, en les campanyes arqueològiques dels últims anys, l'Ajuntament contracta els equips d'arqueòlegs que realitzen les excavacions i, amb la col·laboració d'empreses locals, se'ls facilita hostalatge i manutenció. La tasca de coordinació científica i direcció dels treballs es realitza des del Servei d'Arqueologia de la Diputació, en concret l'equip dirigit per l'arqueòleg Gustau Aguilera, i de la Universitat Jaume I”.

“El nostre gran objectiu és contribuir a la dinamització dels pobles i ajudar-los a posar en valor tots els recursos naturals, artístics o culturals dels quals puguen disposar”, Ruth Sanz, Diputada provincial de Cultura.

La nota de premsa inclou la valoració de Ruth Sanz, diputada provincial de Cultura, en posar l'èmfasi en què per a la Diputació resulta especialment grat poder donar suport a projectes com el de les excavacions en la cova de Diablets, “perquè el nostre gran objectiu és contribuir a la

dinamització dels pobles i ajudar-los a posar en valor tots els recursos naturals, artístics o culturals dels quals puguen disposar. I ho fem amb el nostre Servei d'Arqueologia, que compta amb un reconegut prestigi en el sector”.

Recordem que l'excavació arqueològica realitzada en 1998 va posar d'evidència els valors del jaciment de la cova de Diablets per al coneixement de la prehistòria de la Serra d'Irta, en ser testimoni de les formes de vida i dels costums funeraris de la gent que va poblar Irta des de fa més de 10.000 anys.

“L'home de Diablets mostra com posseïa una forta aportació genètica heretada dels primers pobladors agricultors i ramaders neolítics que, procedents de la zona d'Anatòlia (Pròxim Orient), s'expandiren per bona part d'Europa, arribant finalment a la península Ibèrica fa uns 7000 anys, i barrejant-se amb els caçadors i recol·lectors locals”, Gustau Aguilera (3)

“A la part central del paratge natural de la Serra d'Irta, sobre la rambla d'Estopet i a poc més de 600 metres del cim de Campanilles, es troba aquest important jaciment prehistòric conegut com la Cova dels Diablets.

El descobriment arqueològic d'aquesta cova fou inicialment trist, posat que va ser objecte d'una excavació clandestina als anys 80 del passat segle que va trencar bona part dels seus nivells, perdent-se també els materials arqueològics obtinguts, i el més important, la informació arqueològica irrecuperable que comporten aquests tipus d'accions irresponsables.

Aquesta actuació irregular va motivar una posterior excavació arqueològica de salvament per part del Servei d'Arqueologia de la Diputació de Castelló l'any 1998, que va determinar la importància del jaciment per al coneixement de la prehistòria de la Serra d'Irta, i que va ocasionar dues publicacions científiques, així com la menció en molts altres treballs especialitzats (vegeu Aguilera et al., 1999, 2014; Casabó, 2004; Roman Monroig, 2009, 2010).

Així, la Cova dels Diablets és testimoni dels modes de vida i dels costums funeraris de les comunitats humanes que poblaren Irta des de fa més de 10.000 anys, les quals utilitzaren la cavitat en diferents períodes.

El més antic d'aquests períodes d'ocupació està datat en uns 12500 anys, en què un grup de caçadors recol·lectors utilitzaren la cova com a hàbitat temporal, possiblement en les partides de cacera que feien per les serralades pròximes. Les restes de fauna trobades a la cova corresponen totes a espècies salvatges, entre les que predomina la cabra muntesa, però també el conill i el cérvol.

Posteriorment, fa uns 7000 anys, es detecta una utilització de la cavitat al període Neolític, a partir de la presència de restes de fauna i d'algunes ceràmiques, de les quals mereix destacar-se un excepcional càntir de ceràmica amb una rica decoració amb tècnica incisa i impresa, que incorporava a més la incrustació de colorants d'origen mineral rojos i blancs per accentuar l'efecte visual. Aquest vas ceràmic tingué segurament un ús especial, pot ser com a acompanyament d'algun soterrament, o formant part d'algun altre tipus de ritual o creença que ara per ara se'ns escapa.

Finalment, durant la primera meitat del III mil·lenni abans de l'Era, és a dir, ara fa uns 4800 anys aproximadament, al període conegut com Eneolític, la cova va servir com a sepulcre funerari col·lectiu en el qual es van soterrar almenys tres persones adultes (de les quals, una dona) i un adolescent d'entre 14 i 17 anys.

Recentment, a través del Servei d'Arqueologia de la Diputació de Castelló es va gestionar efectuar anàlisi d'ADN sobre un dels individus soterrats en la cova, els resultats del qual formen part del major estudi genètic efectuat fins ara a la Península, publicat a la prestigiosa revista internacional *Science* (Olalde et al., 2019). Així, hem accedit a les dades sobre l'herència genètica present a la Serra d'Irta al període Eneolític, dins d'un context en el que podem comparar amb les diferents ancestralitats existents a la Península. Concretament, l'home de Diablets mostra com posseïa una forta aportació genètica heretada dels primers pobladors agricultors i ramaders neolítics que, procedents de la zona d'Anatòlia (Pròxim Orient), s'expandiren per bona part d'Europa, arribant finalment a la península Ibèrica fa uns 7000 anys, i barrejant-se amb els caçadors i recol·lectors locals".

BIBLIOGRAFIA SOBRE LA COVA DELS DIABLETS:

- Aguilera, G., Olària i Puyoles, C., & Gusi, F. (1999). El jaciment prehistòric de La Cova dels Diablets (Alcalà de Xivert, Castelló). *Quaderns de prehistòria i arqueologia de Castelló*, 20, 7-36.
- Aguilera, G., Roman Monroig, D., & García Borja, P. (Ed.). (2014). *Cova dels Diablets (Alcalà de Xivert, Castelló). Prehistòria a la Serra d'Irta*. (Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques. Diputació de Castelló.).
- Casabó, J. (2004). Paleolític superior Final y Epipaleolític en la Comunidad Valenciana. *Diputación de Alicante. Museo Arqueológico Provincial de Alicante (MARQ)*, 381.
- Olalde, I. et al. (2019). The genomic history of the Iberian Peninsula over the past 8000 years. *Science*, 363(6432), 1230-1234.
- Roman Monroig, D. (2009). *El poblament del final del Plistocè en les comarques del nord del País Valencià a partir de l'estudi tecno-tipològic de la indústria lítica*, Tesi Doctoral. Universitat de València.]
- Roman Monroig, D. (2010). Noves aportacions al Paleolític superior final en el nord del País Valencià: Els jaciments de la serra d'Irta (Baix Maestrat). *Archivo de prehistoria levantina*, 28, 73-90.

NOTES:

- 1) "L'oca del patrimoni gaspatxer". 18. La cova de Diablets, pàg. 8.
- 2) Nota de premsa de L'Ajuntament d'Alcalà-Alcossebre de 6 d'agost passat.
- 3) Els apunts i la bibliografia han estat aportats per Gustau Aguilera, arqueòleg de la Diputació de Castelló.

TEMPS DE RECORD

Anem de bateig (1954) . "Padrí ronyós ni un ni dos". Fotografia cedida per Iván Ripollés (epd)